

ASIA: Pyöreän pöydän keskustelu lapsiperheiden asumisen ongelmista

AIKA: 16.10.2017 klo 12.00 - 15.30

PAIKKA: Säätytalo, Helsinki

Pyöreän pöydän keskustelun puheenjohtajana toimi lapsiasiavaltuutettu Tuomas Kurttila

Katri Hannikainen-Ingman esitti tutkimusten pohjalta näkökohtia pienituloisten asumisesta. Pienituloisten lapsiperheiden asumiskustannukset ovat hyvin suurelta osin vuokran maksua. Pienituloiset yhden vanhemman perheet kokevat asumismenot suurena rasitteena useammin kuin muut ja heillä asuminen viekin suuremman osan tuloista kuin muilla perheillä. Jos tarkastellaan vuokrakehitystä, niin viimeisen kahdeksan vuoden aikana vuokrat ovat nousseet niin vapaarahoitteisissa kuin valtion lainoittamissakin asunnoissa ympäri Suomen. Erityisen suurta vuokrannousu on ollut pääkaupunkiseudun vapaarahoitteisissa asunnoissa. Asumistuessa hyväksytyjen asumismenojen ja todellisten asumismenojen kehitys kulki 90-luvun puoleenväliin saakka samaa tahtia, mutta sen jälkeen todelliset asumismenot ovat nousseet paljon ripeämmin. Eli asumistuen jälkeen vähävaraisten ihmisten asumismenoja jää yhä enemmän maksettavaksi muista tuloista, ja kaikkein köyhimmillä se muu tulo on joko ensisijainen perusturvaetus tai toimeentulotuki.

Lapsiperhekotitalouksia yleisen asumistuen saajissa on 90 416 ja se on reilu neljännes (26%) kaikista yleistä asumistukea saavista kotitalouksista. Lapsiperheistä yliedustettuina ovat yhden vanhemman perheet, joita on kaksi kolmasosaa asumistukea saavista lapsiperheistä.

Liisa Heikkinen esitteli EJY:n Voimanpesä-hankkeita Espoossa. Hankkeissa on tehty intensiivistä ja kokonaisvaltaista asumisen tukityötä asunnottomien ja asunnottomuusuhan alla olevien lapsiperheiden kanssa. Hanketyössä perheen tilanne huomioidaan kokonaisvaltaisesti heitä voimaannuttaen, tavoitteena on pärjäävä perhe. Työtä tehdään yhteistyössä viranomaisten ja muiden toimijoiden kanssa. Tapausesimerkin kautta lähestyttiin perheiden asunnottomuuteen liittyviä yleisiä ilmiöitä. Taustalla on pienituloisuutta, ylivelkaantumista ja luottotietojen menettämistä. Tällöin ainoana vaihtoehtona saattavat olla yksityiset asuntomarkkinat, jolloin asunto taas on liian kallis Kelan näkökulmasta. Pienituloisuus lapsiperheissä ei jätä pelivaraa arjen asioihin. Tästä syystä loma-ajat kuten joulukuu ja sesonkien muutokset voivat kriisiyttää perheen tilanteen äkillisten hankintojen kuten kura- tai talvivaatteiden ostamisen vuoksi.

Sanna Sunikka käsitteli asunnottoman ja vankilassa olevan etävanhemman suhdetta lapsiinsa. Asunnottomien asiakassuunnitelmissa on harvoin kirjattu suunnitelmaa lasten tapaamisesta. Kuitenkin asunnottomille lapset ovat merkityksellisiä, vaikka tapaamiset eivät toteutuisikaan. Asunnottomien käytössä olevat tilat eivät aina ole lasten tapaamiseen soveltuvia. Pettymys on suurta, jos sovitut tapaamiset eivät onnistu. On selvää, että asunnottomuus myös heikentää tavoitettavuutta.

Vankilassa olevien vanhempien tapaamisten ja muun yhteydenpidon vaikeuksia ovat mm. aikataulujen yhteensovittamiset. Vankilan tarkkaan säännelty rytmi ja lasten päivärytmi eivät kohtaa. Myöskään vankiloiden tapaamistilat ja lasten kohtelu vankilahenkilökunnan puolelta eivät aina ole riittävän lapsiystävällisiä. Rangaistusajan suunnitelmissa vain noin kuudessa prosentissa on perheeseen liittyviä tavoitteita. Kolmasosa vangeista vapautuu asunnottomaksi. Lapsen edun arviointi hakee muotoaan sekä asunnottomien palveluissa että vankiloissa.

Vuokranantajien näkökulmasta on tärkeää, että asuminen jatkuisi vakaana ja vuokralainen maksaisi vuokransa säännöllisesti. Suomessa asutaan muihin Pohjoismaihin verrattuna ahtaasti. Syynä tähän on mm. asumisen kalleus. Etenkin vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen hinnat ovat kohonneet pääkaupunkiseudulla. Suurille perheille – 8-10 hengen perheille - on vaikea löytää riittävän suurta asuntoa ARA-rahoitteisten yhtiöiden asuntokannasta. Taloudelliset vaikeudet ovatkin yksi ongelma vuokranantajan näkökulmasta, koska lapsiperheiden hakemien asuntojen kokovaatimukset ovat usein ristiriidassa maksukyvyn kanssa. Vuokranantajan kannalta ongelmallista on myös, jos asukkaat eivät pysty huolehtimaan asunnon siisteydestä. Kulttuurierot eri väestöryhmien välillä aiheuttavat asumisessa jonkin verran ongelmia. Maahanmuuttajaperheet hakevat asunnon vaihtamista perusteena toistuva ilkeä maahanmuuttajaperheitä ja heidän omaisuuttaan kohtaan. Asumiseen liittyviä toiveita ei pystytä aina täyttämään – toiveita saattaa olla hissistä, pihasta ja saunasta, jolloin asunnon saaminen hidastuu ja vaikeutuu. Esimerkiksi tuki- ja liikuntaelinten sairaudet aikaisempaa nuoremmilla ovat hakijoiden ja asukkaiden keskuudessa arkipäivää. Vuokra-asuntokannasta huomattava osa on edelleen hissittömiä taloja.

Vuokranantajat järjestävät asumisneuvontaa. Työ on havaittu tulokselliseksi niin taloudelliselta kuin inhimilliseltä kannaltakin. On ollut tilanteita, jolloin on menty tekemään häätöä, ja vasta siinä vaiheessa on selvinnyt, että asunnossa asuu lapsia, koska vuokranantaja ei välttämättä tiedä, ketä asunnossa asuu. Myös kuntien sosiaali- ja terveystoimi järjestää asumisneuvontaa kuntien vuokra-asuntojen asukkaille ja tekee yhteistyötä myös muiden vuokranantajatahojen kanssa.

Keskusteluissa nousi esille yhtenä erityisryhmänä 16-17 –vuotiaina huostaanotetut nuoret. Heidän huostaanottonsa taustalla on usein nuoren omasta käyttäytymisestä johtuvat syyt, eli esimerkiksi rikollisuus ja päihteidenkäyttö. Jälkihuollon järjestäminen sekä palvelujen järjestäminen sen jälkeen, kun lastensuojelulain mukainen jälkihuolto päättyy 21-vuotiaana on avainkysymys. Oleellista on, kuinka lastensuojelun, aikuissosiaalityön ja asumisneuvonnan yhteistyö sujuu.

Varhaisessa vaiheessa syystä tai toisesta kotoaan pois muuttavilla nuorilla on usein matala kynnyks majoitua kavereille ja korkea kynnyks ottaa yhteyttä viranomaisiin, jolloin asumisen olosuhteet saattavat pitkään olla vaihtelevat. Kotoa lähtemisen taustalla voi olla ristiriitailanteita kotona, taloudellisia vaikeuksia tai

muualta kasvukeskusiin opiskelemaan muuttavat nuoret. Näillä nuorilla itsenäistymisen urapolku saattaa kestää kauan ja tuen on oltava pitkäkestoista.

Asumisen ongelmia kohdataan myös perheiden kriisitilanteissa, kuten perheväkivaltatilanteissa. Jos perheessä väkivallan jälkeen päädytään erilleen asumiseen, asunto tarvitaan yleensä nopeasti ja tarvetta on myös tukipalveluille. Avioeron jälkeen etävanhemman pieni asunto tuo omat ongelmansa pitää yllä lapsen ja vanhemman välisiä suhteita.

Ensikodin palveluja käyttävät nuoret perheet ovat pitkäkestoisen tuen tarpeessa myös ensikotivaiheen jälkeen.

Vuonna 2016 Espoon Asunnot Oy:n asunnoissa oli hädän kohteena seitsemän lapsiperhettä. Kaikki häädöt tapahtuivat vuokravelan vuoksi. Häätöön jouduttiin turvautumaan, vaikka monet viranomaiset olivat työskentelemässä perheen kanssa. On havaittavissa ilmiö, että lapsiperheet velkaantuvat toistuvasti esim. kulu- tusluottojen kautta, vaikka velkatilanne olisi kertaalleen saatu nollatuksi esimerkiksi siten, että kunta on maksanut vuokratästit. Vanhemmilla on hätöuhan alla voimakas halu säilyttää koti, ja tämä on otollinen tilanne tulla perheen tueksi ja saada aikaan muutosta. Häädön jälkeen perhe on tilapäismajoituksessa, mikä saattaa kestää kauankin jopa yli vuoden ennen kuin uusi vakituinen asunto saadaan järjestettyä. Asumisen järjestelyjen ohella raha-asioiden järjestely on välttämätöntä elämän raiteilleen saattamiseksi.

Asunnottomuustilanteessa lapselle koituu henkistä kuormitusta ja epävarmuutta tulevaisuudesta. Lapsen elämässä myös sosiaaliset suhteet ja koulu saattavat vaihtua asunnottomuuden myötä ehkä useampaankin kertaan.

Osallistajat:

Päivi Yli-Koski	Y-säätiö
Sari Laaksonen	Ensi- ja turvakotien Liitto
Jouko Karjalainen	THL
Päivi Jouttimäki	Espoon kaupunki
Anna-Liisa Saukkonen	Espoon Asunnot Oy
Jouni Parkkonen	Kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen edistäjät – KOVA ry.
Marja Manninen	Espoon järjestöjen yhteisö
Anne Kinni	Asumisneuvonta, Helsingin kaupunki
Eija Kantelus	Lapsiperheiden asunnottomuuden asiantuntija
Leena Suurpää	SPR

Alustajat:

Katri Hannikainen-Ingman	THL
Liisa Heikkinen	Espoon järjestöjen yhteisö
Sanna Sunikka	Kriminaalihuollon tukisäätiö

Lapsiasiavaltuutetun toimisto:

Tuomas Kurttila

Anne Hujala

Anssi Pirttijärvi

Merike Helander

Mimmi Partanen